

Oslo 23.08.22

Til Justis- og beredskapsdepartementet

Svar på høring om rapport fra koronakommisjonen del 2 (NOU 2022: 5)

1. INTRO

STL (Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn), som samler bredden av tros- og livssynssamfunn til dialog og arbeider for likebehandling, takker for muligheten til å svare på denne høringen.

Vårt høringssvar har to hovedpunkter:

- Religions- og livssynsfriheten ble i for liten grad hensyntatt både i utformingen av smittevernstiltakene og særlig i kommisjonens rapport(er). Derfor trengs en evaluering av håndtering av religions- og livssynsfriheten i krisesituasjoner.
- Tros- og livssynssamfunnene ble involvert i et viktig samarbeid med myndighetene for både å kommunisere til, og mobilisere minoritetsmiljøer. Dette var en viktig erfaring og særlig senere i pandemihåndteringen ble samarbeidet spesielt godt.

Høringssvaret nedenfor utdyper disse hovedpunktene, og hvordan både myndighetene kan ta lærdom fra, og bli bedre forberedt på disse punktene til fremtidige kriser.

2. HÅNDTERINGEN AV RELIGIONS- OG LIVSSYNSFRIHETEN I KRISESITUASJON MÅ EVALUERES

Vi forstår at kommisjonen har måttet sette begrensninger for sitt arbeid med det omfattende mandatet. Samtidig sier mandatet at det skal gjøres en

«[...] grundig og helbetlig gjennomgang og evaluering av myndighetenes håndtering av pandemien.

Kommisjonen skal kartlegge alle relevante sider ved håndteringen, herunder [...]

- *Økonomiske og sosiale konsekvenser av pandemien og smittetiltakene*
- *Hvordan de bredere, samfunnsmessige konsekvensene av pandemien ble håndtert og fulgt opp av myndighetene*
- *Hvordan sentrale samfunnsfunksjoner, herunder de demokratiske, klarte å opprettholde sin funksjon, og om de rette funksjonene ble identifisert og ivaretatt»¹*

Kommisjonen i denne andre rapporten valgte å *«[konsentrere seg] om temaene [de] mener kan gi grunnlag for læring»²*. Det er derfor kritikkverdige at kommisjonen ikke omtaler tros- og livssynsfeltet på en tilstrekkelig måte, ettersom det har viktige sosiale og samfunnsmessige konsekvenser og demokratiske funksjoner.

Allerede i den første rapporten manglet det vurderinger om hvordan både pandemien og myndighetenes håndtering av den påvirket tros- og livssynsfeltet. Dette ble kommunisert direkte til kommisjonen og i media.

¹ NOU 2021: 6, s. 30.

² NOU 2022: 5, s. 13.

På grunn av denne manglende evalueringen, tok STL, sammen med Norges kristne råd, Muslimske dialognettverk, Den norske kirke, Oslo katolske bispedømme og KA arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, initiativ til en juridisk betenkning om problemstillingen. Denne juridiske betenkningen³, som vil omtales mer utfyllende i kapittel 2.3 nedenfor, avdekker flere mangler og ubesvarte spørsmål fra myndighetene og kommisjonen.

Vårt hovedpoeng i dette høringssvaret er at det er et viktig læringspunkt som er oversett i utredningen, selv etter tidligere oppfordringer om å inkludere dette:

- Den grunnleggende menneskerettigheten, som religions- og livssynsfriheten er, ble betydelig innskrenket under pandemihåndteringen.
- Selv om myndighetene har rom til slik innskrenking, med den hensikt å redde liv, må slike tiltak vurderes og begrunnes.
- Den juridiske betenkningen finner at slike vurderinger og begrunnelser har manglet, og det er svært beklagelig at det fortsetter å bli ignorert. Dette må myndighetene ta lærdom fra og innarbeide rutiner for til fremtidige krisehåndteringer.

En ting er at det manglet grundig vurdering av forholdsmessigheten ved innskrenking av retten til å utøve ens tro med andre i starten av pandemien, da hasten var stor og kunnskapen liten. En annen ting er når vurderinger og begrunnelser fortsatte å utelates mange måneder inn i pandemihåndtering, og det heller ikke ble gjennomført noen høringer. Videre, når kommisjonen vurderer håndteringen i første omgang, blir religions- og livssynsperspektivet så vidt nevnt. Dette ble påpekt i forrige høring, og konkrete forslag til evaluering av dette i neste rapport ble gitt i vårt høringssvar. Når den andre rapporten fullstendig ignorerer innsnevringen av religions- og livssynsfriheten, danner det seg et kritikkverdig mønster.

Oppfordringen vår er dermed tydelig:

- En evaluering av hvordan man håndterer religions- og livssynsfriheten i en krisesituasjon må forekomme.
- Fremtidige krisehåndteringer må hensynta religions- og livssynsfriheten på en forholdsmessig måte, og hensynet må vurderes og eksplisitt begrunnes.
- Forvaltningsloven må i større grad følges, også i krisesituasjoner, og berørte aktører må få muligheten til å gi tilbakemeldinger og belyse uintenderte konsekvenser av både foreslåtte og innførte tiltak.

2.1 Manglende hensyn til, og manglende vurdering av religions- og livssynsfriheten (forvaltningsloven)

I vårt forrige høringssvar⁴ anmodet vi om at neste rapport måtte vurdere og analysere konsekvensene av tiltakene på tros- og livssynsfeltet. Vi er skuffet over at responsen i rapport nummer to var å tilnærmet ignorere feltet.

Smitteverntiltakene medførte alvorlige innsnevring av virksomheten i en viktig samfunnssektor, nemlig tros- og livssynssamfunnene. Det verken vurderes eller analyseres konsekvensene av tiltakene på dette feltet, enda det omfatter grunnleggende menneskerettigheter som krever nettopp slik vurdering og begrunnelse.

³ Utført av Advokatfirmaet Wiersholm AS v/senioradvokat Erlend A. Methi. Se del 2.3 nedenfor.

⁴ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2021-6-myndighetenes-handtering-av-koronapandemien/id2846977/?uid=92a018d2-d6cb-4d97-b7f6-c51b46050523>

Dette konkluderer også kommisjonens rapport (s.13):

«Regjeringens grunnlag for å beslutte smitteverntiltak var i mange tilfeller mangelfullt. Konsekvenser og sammenhenger var ikke tilstrekkelig belyst eller forstått.»

Uten tilstrekkelig begrunnelse, er det vanskelig å si hvorvidt religions- og livssynsfriheten ble hensyntatt eller vurdert. Det ble heller ikke gjennomført noen høringer. Selv om det kan være utfordrende med en grundig høring ved innføring av hastetiltak, kunne man hatt høringer i etterkant, for å belyse utilsiktede konsekvenser. Når også dette er forsømt, etterlater det mer tvil om det er hensyntatt overhode. Det må riktignok påpekes at dialogen mellom tros- og livssynsfeltet og departementet utover i pandemien ble tett og konstruktiv. Det er likevel grunn til å påpeke mangler i myndighetens oppfølging av sine forpliktelser for både forvaltningsloven og forsamlings-, religions- og livssynsfriheten.

Det var i første omgang uheldig at myndighetene ikke tok tilstrekkelig hensyn ved innføring av smitteverntiltak, og det gjør dobbel skade at kommisjonen fortsetter å ignorere feltet. Dermed blir det ikke tatt noen lærdom og det forblir sannsynlig at feilgrepene gjentas.

Det er godt at kommisjonen fremhever at forvaltningsloven ikke ble tilstrekkelig fulgt i sin rapport⁵. Konsekvensene av feiltrinnet bør likevel evalueres, og en slik evaluering bør drøfte hva et sterkere vern om grunnleggende menneskerettigheter konkret kunne innebære.

2.2 Uforholdsmessige tiltak og utilsiktede, skjeve utfall

Tros- og livssynssektoren har kjent på smitteverntiltak som rammer skjevt, for eksempel begrunnet i hva slags benker eller stoler lokalet var utstyrt med. Både tros- og livssynsfriheten, ytringsfriheten og forsamlingsretten er knyttet til disse spørsmålene, og de grunnleggende rettighetene er sterkere beskyttet enn for eksempel «retten» til å gå på konsert. Likevel har det ikke vært differensierte tiltak her, og i praksis har kommersielle interesser fått bedre vilkår enn aktiviteter beskyttet av grunnleggende menneskerettigheter.

I kommisjonens første rapport ble det i ett avsnitt anerkjent at «*Retten til forsamlingsfrihet og retten til tros- og livssynsfrihet*» er grundig forankret i norsk og internasjonal rett og at smitteverntiltakene gjorde inngripen i den⁶. På s. 166 i den første rapporten ble også «*religiøse samlingen*» inkludert i oppramsingen av aktiviteter som ble omfattet av avstandsregler og antallsbegrensninger.

Anerkjennelsen av disse frihetenes særegne vern reflekteres likevel verken i vurderingen som ble gjort ved innføring av tiltak, hensynene som ble tatt, eller i rapporten.

Når staten innfører inngripen i disse grunnleggende frihetene, må det være hjemlet, legitimt og nødvendig for formål om å redde liv og helse. Etter vår vurdering, samt den juridiske betenkningen, var de fleste av tiltakene legitime og nødvendige, spesielt i starten av pandemien. Jo senere i pandemihåndteringen, jo høyere krav blir det naturlig å stille til både begrunnelsen for tiltakene og fleksibiliteten i løsningene.

Det var spesielt noen tiltak og tidspunktet for innføringen av disse som oppleves å ha rammet ulike sektorer skjevt. Dette gjelder spesielt tiltakene rettet mot «fastmonterte seter» og begrensningen på 10 deltagere for lokaler med andre typer seter, eller lokaler der forsamlingen

⁵ NOU 2022: 5, s. 73, s. 223 og s. 244.

⁶ NOU 2021: 6, s.264. Attpåtil nevnes det at f.eks. kirker kan ha plikt om fysisk oppmøte på s. 267.

sitter eller står på gulv uten stoler eller benker. Særlig med tanke på så sent i pandemien dette ble innført (januar 2021) oppleves dette urimelig og vilkårlig.

Disse tiltakene gjorde at f.eks. kinoer kunne drive tilnærmet normalt, mens mange gudshus måtte forbli stengte. Dette reflekterer svært dårlig at religions- og livssynsfriheten er særskilt vernet, mens det samme ikke kan sies om «retten» til å gå på kino, for eksempel. Hvilke kriterier som ble satt for tillatte aktiviteter og deltagerantall opplevdes vilkårlig og rammet skjevt. Dette også til tross for at tros- og livssynssamfunn som regel er erfarne arrangører, ofte har romslige bygg, osv. En konsekvens av dette ble at tros- og livssynssamfunn med størst ressurser, menneskelig og økonomisk, kunne lage ordninger som tillot en viss drift, mens andre så seg tvunget til å stenge helt ned for samlinger av forskjellig slag.

Når det ikke foreligger vurderinger eller begrunnelser for disse tiltakene, er det også vanskelig å vite hvilke hensyn som faktisk ble tatt, eller om det var tilnærmet vilkårlig. Det er mulig det ikke var intendert, men konsekvensen var uansett at kommersielle aktører kunne opprettholde mer aktivitet enn tros- og livssynssamfunn, enda «økonomiske hensyn» ikke gir samme hjemmel for unntak som religions- og livssynsfriheten skal gi.

Ordningen med «fastmonterte stoler», som dessuten var uavhengig av rommets størrelse, var også vanskelig å akseptere fordi man samtidig så at den type begrensninger ikke gjaldt likt for alle områder. F.eks. oppleves det paradoksalt at et kulturlokale, der publikum kjøpte nummererte plasser, men måtte passere andre på samme benkerad for å komme til sitt sete, kunne ta imot opp mot 200 personer, mens et gudshus, som fyltes opp f.eks. forfra og videre med rett avstand mellom alle tilstedeværende, nøye tilvist av møteverter bare kunne huse 10 personer på et tidspunkt – uavhengig av størrelse. Denne type opplevelser bidro til stor frustrasjon i enkelte tros- og livssynsmiljøer. Man sluttet likevel lojalt opp om myndighetenes tiltak basert på et ønske om å bidra konstruktivt i samfunnet, men også av frykt for stigmatisering dersom et utbrudd skulle finne sted i deres miljø. Dette ble en unødig tung bær å bære, særlig for minoritetsmiljøene.

2.3 Ytterligere vurdering av tiltakenes nødvendighet og forholdsmessighet

Som nevnt, bestilte STL i oktober 2021 en juridisk betenkning om særlig to forhold:

- 1) Om stenging av gudshus i perioder og i geografiske avgrensede områder innebærer et brudd på tros- og religionsfriheten.
- 2) Om restriksjonene for gjennomføring av arrangementer, særlig differensieringen mellom fastmonterte/ikke-fastmonterte seter (herunder myndighetenes presisering av at f.eks. kirkebenker ikke var fastmonterte seter), innebærer et brudd på tros- og religionsfriheten.

Nedenfor gjengis utdrag fra den juridiske betenkningen levert av Advokatfirmaet Wiersholm⁷, *Religionsfriheten er en menneskerettighet med forankring i Grunnloven § 16, EMK (Den europeiske menneskerettskonvensjon) artikkel 9 og SP (FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter) artikkel 18. Både EMK og SP er gjort til en del av norsk lov gjennom menneskerettsloven, og de har, i likhet med Grunnloven, forrang ved motstrid med alminnelig lov- eller forskriftsregulering. Disse bestemmelsene setter altså grenser for det politiske handlingsrommet og myndighetenes tiltak, også i en krise.*

[...]

⁷ Advokatfirmaet Wiersholm AS v/senioradvokat Erlend A. Methi: «Begrensninger i tros- og religionsfrihet under covid-19-pandemien», 18. oktober 2021.

En helt sentral del av religionsfriheten er å kunne uttrykke sin tro i fellesskap med andre, enten en skal ta del i en gudstjeneste sammen, be sammen eller delta i sakramenter sammen. Begrensninger i denne retten er i kjernen av religionsfriheten og retten til å uttrykke sin religion.

Større begrensninger i mulighetene til å være fysiske til stede i sitt gudshus, til å praktisere sin religion sammen med andre eller til å delta på religiøse seremonier, er svært tyngende for det enkelte trosmedlem så vel som trossamfunnet som et kollektiv. I flere trossamfunn har medlemmene en plikt til å være til stede eller delta i gudshus og ritualer, eller en tradisjon for at dette skal gjennomføres i fellesskap innenfor fastsatte tidspunkter eller frister.

Til forskjell fra flere andre arrangementer som i stor grad kan gjennomføres digitalt, har det for troende en selvstendig verdi å møtes og være fysiske til stede i sitt gudshus. Digital overføring av en religiøs seremoni kan vanskelig sies å innebære at man utøver sin tro i et slikt fellesskap som religionsfriheten verner om. Arrangementsbegrensningene som rammet religiøse samlinger har blitt endret mange ganger, fra å være så strenge som total nedstengning til å være lempeligere, men i relativt store perioder har de inneholdt antallsbegrensninger som har vanskeliggjort gjennomføringen av religiøse arrangementer avhengig av sted og tidspunkt. Arrangementsbegrensningene har vært straffebelagt, noe som øker inngrepets styrke.

[...]

Det særskilte vernet innebærer at det stilles strengere krav til begrunnelse for begrensningen av religiøse arrangementer samt at myndighetene i alminnelighet vil ha en større plikt til å legge til rette for gjennomføringen av religiøse arrangementer enn for andre arrangementer generelt.

Myndighetene har tatt hensyn til en del andre virksombeter, eksempelvis har ulike butikker fått holde åpne. Dette illustrerer at det ikke var nødvendig med altomfattende begrensninger på møteplasser og aktiviteter av hensyn til smittevern, men at det i bunn og grunn var et spørsmål om prioritering. I denne prioriteringen kan mye tyde på at religiøse samlinger i liten grad har blitt prioritert (med noen unntak for begravelser mv.).

[...]

Vilkårene for inngrep er noe ulikt utformet i EMK artikkel 9 (2) og SP artikkel 18 (3), men kan sammenfattes slik:

- Inngrepet må ha tilstrekkelig grunnlag i lov;
- Inngrepet må søke å ivareta et legitimt formål;
- Inngrepet må være nødvendig (inkludert forholdsmessig) for å ivareta formålet.

[...]

Samtidig som at hensynet til liv og helse er et svært viktig hensyn og myndighetene må antas å ha en vid skjønnsmargin i valg av tiltak for å søke ivareta dette hensynet under en pandemi, er det likevel flere momenter som taler for at inngrepet i religionsfriheten – som antallsbegrensningen på 10 personer for arrangementer uten fastmonterte seter representerte – ikke har vært nødvendig og forholdsmessig [...].

Det kan særlig pekes på at begrensningen kom flere måneder inn i pandemien og følgelig på et tidspunkt da myndighetenes skjønnsmargin var redusert; at den utgjorde et relativt langvarig og tungt inngrep i kjernen av religionsfriheten (berunder i lys av konteksten med flere strenge lokale begrensninger); at begrensningen var lite begrunnet og at det var andre svakheter ved prosessen; at reguleringen rammet trossamfunnene hardt til forskjell fra en del andre arrangementer uten samme rettslige vern; og at det tilsynelatende forelå andre mer lempelige reguleringsalternativer som i større grad kunne ivaretatt religionsfriheten samtidig som smittevern ble ivaretatt.

[...]

Arrangementsbegrensningene kan også ha en grenseflate mot vernet mot usaklig forskjellsbehandling og diskriminering, og til dels måtte forstås i lys av dette vernet. Generelt er det av relevans at begrensningene berører flere menneskerettigheter, siden det kan forsterke inngrepets karakter.

[...]

Det hefter en viss grad av uklarhet rundt hvilke formål myndighetenes ulike koronatiltak er ment å ivareta, ettersom det i liten grad foreligger tilgjengelige vurderinger og begrunnelser for de ulike tiltakene.

Det er en forskjell på tiltak som direkte retter seg mot å redde liv, og tiltak som eksempelvis søker å avhjelpe samfunnsøkonomiske konsekvenser. Det er her verdt å merke seg at EMK artikkel 9 og SP artikkel 18 – til forskjell fra eksempelvis retten til privatliv i EMK artikkel 8 – ikke har landets "økonomiske velferd" som et av de opplistede formålene som kan begrunne inngrep i religionsfriheten.

[...]

Inngrepet følger følgende et tvingende samfunnsmessig behov. Men dette er altså kun en del av nødvendighetsvurderingen; også ivaretagelsen av liv og helse må skje innenfor rammen av menneskerettighetene – det handler om å finne en rimelig balanse og ikke gå lenger enn det som er nødvendig og forholdsmessig. [...] Et tiltak på et område kan bidra til at en kan ha lempeligere tiltak på et annet.

[...]

Som det tydelig kommer frem i den juridiske betenkningen, forelå det utvilsomt inngripen i religions- og livssynsfriheten (i tillegg til andre rettigheter som forsamlingsfriheten, forvaltningsloven og usaklig forskjellsbehandling), mens det foreligger tvil om hvorvidt tiltakene var nødvendige og forholdsmessige. Det er kritikkverdig at det verken foreligger begrunnelser eller vurderinger av tiltakene. STLs arbeidsgruppe, med representanter fra flere av våre største medlemssamfunn, poengterte både begrensningene og mangel på begrunnelser ved flere anledninger fra november 2020 og langt inn i 2021. Det ga et visst resultat i form av en endring i formuleringen om fastmonterte seter, men det ble sent utført. I tillegg ga hele prosessen inntrykk av at myndighetene mangler innsikt i, og forståelse for hvordan tros- og livssynslivet leves og praktiseres i Norge.

Hvilke hensyn og begrunnelser som tas er av betydning. Som den juridiske betenkningen påpeker, er ikke «økonomisk velferd» et eksempel på hjemlet grunn for å gjøre inngripen i menneskerettighetene, likevel ble religiøse aktiviteter forskjellsbehandlet sammenlignet med kommersielle aktører. Det var over tid mye lettere å dra i butikker, på konsert eller på kino enn det var å praktisere sin religions- og livssynsfrihet. Som betenkningen tar opp, virker det som statens skjønnsmargin her ble for stor, hvor tiltak i mye større grad ble hjemlet i forskrifter heller enn Grunnloven og Menneskerettighetene.

Det er verdt å gjengi her at aktiviteter i tros- og livssyn også ville vært relevant i kommisjonens evaluering knyttet opp mot ensomhet, nedstenging, og virkning på psykisk helse. I tillegg til å tilby en møteplass og en aktivitet, kan det sies å romme en ekstra dimensjon – det «sjelelige» i religions- og livssynsfeltet – som igjen er glemt i rapporten. For mange er tros- og livssynssamfunnet det viktigste hjemmet utenfor hjemmet og av STLs medlemssamfunn rapporterte mange om økende ensomhet blant sine medlemmer i pandemitider. Ikke minst blant de som ikke mestrer digitale flater i særlig grad. Det har særlig rammet eldre, men også barn og unge.

2.4 Læringspunkter fra myndighetens håndtering av religions- og livssynsfriheten

I tillegg til å være en grunnleggende frihet, rammer inngrepet en betydelig del av befolkningen. 85 % av Norges befolkning er medlem i et tros- eller livssynssamfunn. Mange benytter seg av det mangfoldet av aktiviteter tros- og livssynssamfunnene tilbyr. I tillegg har alle rett til å utøve sin tro eller sitt livssyn, også i offentlige omsorgsinstitusjoner, og ikke oppleve hindre for dette⁸).

⁸ Slik det blant annet utredes om i [Prop. 130 L \(2018-2019\)](#): Lov om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) kapittel 10 (s. 106).

I delkapitlene ovenfor, har vi forsøkt å vise at myndighetenes vurderinger og tiltak fikk konsekvenser som rammet skjevt. Uten å analysere og evaluere dette på tilstrekkelig vis risikerer vi at disse feilene gjentas.

Vi repeterer at det er uklart hvorvidt religions- og livssynsperspektivet ble hensyntatt i utformingen av smittevernstiltak, at det samme perspektivet ikke ble vurdert i forrige rapport, og det fortsatt er fraværende i siste rapport.

For å bidra til det etterspurte evalueringsarbeidet, oppsummerer vi følgende læringspunkter:

- Vurderinger og begrunnelser – riktig balanse og forholdsmessighet
- Inngripen i menneskerettigheter med spesielt vern må begrunnes spesielt godt og gjerne i dialog med de grupper/ sektorer som rammes
- Forvaltningsloven og høringer – innhente informasjon, avdekke utilsiktede konsekvenser
- Involvere tros- og livssynsamfunn og finn løsninger sammen

Som kommisjonen helt riktig påpeker på s. 72 i rapporten:

«Ved inngrep i beskyttede rettigheter er det et krav at begrensningen både har tilstrekkelig grunnlag i lov, ivaretar et legitimt formål og er forholdsmessig» og «Behovet for inngrepet må vurderes opp mot ulempen inngrepet skaper for den enkelte, det må foreligge en rimelig balanse mellom samfunnsformålet og hensynet til individet, og inngrepet må ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å oppnå det bestemte formålet.»

Rapporten trekker altså frem forholdet vi etterspør, men klarer ikke å anvende det på tros- og livssynsfeltet. På flere måter er det godt tilrettelagt for en evaluering, ettersom mye av oppskriften er der – om hensyn til forholdsmessighet, osv. Det må bare gjøres.

3. INFORMASJONSSPREDNING OG MOBILISERING

I vårt forrige høringssvar⁹ oppfordret vi at kommisjonen i sin andre rapport skulle inkludere tros- og livssynsfeltet i evalueringen av samarbeidet mellom myndigheter og frivilligheten. Dette omtales kort i kommisjonens andre rapport under en del av kap. 10.3 «*Innvandrere i Norge gjennom pandemien*».

På rapportens s.203 gis det anerkjennelse av samarbeidet med trossamfunn for spredning av informasjon.

«Helsedirektoratet og FHI har også samarbeidet med innvandrersorganisasjoner for å nå fram med kommunikasjon til ulike grupper. Samarbeidet har omfattet både religiøse organisasjoner, medier drevet av frivillige organisasjoner og organisasjoner som jobber for deltakelse og integrering [...]»*

(*vår understreking)

På side 402-403, under overskriften «*IMDis ekspertgrupper*», nevnes det også at det ble hentet informasjon fra tros- og livssynsamfunn. Videre skrives det helt generelt, på s. 405-406, under «*Frivilligheten er et supplement, ikke et substitutt*» noen vurderinger av samarbeidet med frivilligheten (som inkluderte trossamfunn).

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-2021-6-myndighetenes-handtering-av-koronapandemien/id2846977/?uid=92a018d2-d6cb-4d97-b7f6-c51b46050523>

Vi ønsker å applaudere at dette både ble gjennomført og blir anerkjent og vurdert i rapporten.

I de nevnte områdene i rapporten er vi helt enige i kommisjonens vurdering om både at det var riktig at frivillige organisasjoner med tilknytning til innvandremiljøer inngås samarbeid med, at de kunne blitt inkludert tidligere og at det å involvere og samarbeide med dem ikke fratår myndighetens eget ansvar.

Vi er også enige i anbefalingen på s. 424 om at «*alt beredskapsarbeid må ha et mangfoldsperspektiv og en strategi for involvering av frivillig sektor*».

Med andre ord, gjorde tros- og livssynsamfunnene seg flere gode erfaringer i samarbeid med myndighetene om å spre informasjon om smitteverntiltak og mobilisering til vaksinerings, samtidig som det også her er forbedringspunkter.

3.1 Tros- og livssynsamfunnenes innsats

STL, i samarbeid med tros- og livssynsamfunnene, bidro med spredning av kritisk informasjon fra smittevernmyndighetene gjennom 32 videoer på ulike språk.

STL bidro også med spredning av kritisk informasjon fra smittevernmyndighetene innad i egne organisasjoner. I forbindelse med alle vesentlige endringer, typisk i sammenheng med regjeringens pressekonferanse, hadde STL kommunikasjon med ledere i tros- og livssynsamfunn for å bidra til at all informasjon ble kjent og forstått.

STLs medlemssamfunn bidro med betydelig frivillig innsats, som utdeling av mat og omsorgstiltak for svake grupper.

Det ble også vist stor kreativitet og løsningsorienterte tiltak, blant annet ved å opprette digitale erstatningstilbud for både seremonier, ritualer og sosiale aktiviteter.

STL tok initiativ til å sette sammen en arbeidsgruppe for tros- og livssynsfeltet som skulle jobbe inn mot departementet. Det fikk vi etablert i november 2020. Spesielt da denne kontakten var opprettet opplevde vi at samarbeidet med myndighetene fungerte bedre, og det lettet arbeidet på flere vis. Da ble det både lettere å spre informasjon til våre medlemssamfunn og å komme med innspill til myndighetene.

3.2 Forbedringspunkter i samarbeidet mellom myndigheter og tros- og livssynsamfunnene

Erfaringene fra arbeidsgruppen var positive. Ved en senere anledning må det komme på plass umiddelbart. Hva en slik gruppe kan bidra med vil nok varierer fra situasjon til situasjon, men samtalen er nødvendig å ta tidlig for å etablere godt samarbeid om målrettede tiltak.

Det er tydelig, slik rapporten også påpeker, at slik arbeid innebærer et samarbeid, og ikke en forflytting av ansvar. Det fritar heller ikke tros- og livssynssektoren fra vårt ansvar, med f.eks. å mobilisere og å gi tilbakemeldinger.

Vi savnet imidlertid en generell sektorforståelse. Det manglet en del forståelse av hvordan forskjellige sektorer ble rammet ulikt. Hva som f.eks. er et «arrangement» og hva som er inkludert

i «kulturfeltet» var uklart. Det er lettere å få til mobilisering og forståelse om man kan være mer spesifikk. Arbeidsgruppen hjalp mye på å få klarhet.

Kommisjonen gjør også et poeng ut av det å skape tillit på s.11-12 i rapporten:

«Myndighetenes kommunikasjon om pandemien, smitteverntiltak og vaksinasjon har vært god, og den har nådd fram til de fleste i befolkningen. Kommunikasjonen har bidratt til å skape tillit. Myndighetenes informasjon nådde imidlertid i varierende grad fram til innvandrerbefolkningen» og «Innvandrerbefolkningen i Norge var overrepresentert blant de smittede og alvorlig syke og underrepresentert blant de vaksinerte. Myndighetene var ikke tilstrekkelig forberedt til å håndtere de økonomiske, praktiske og sosiale barrierene mot testing, isolering og vaksiner som fantes blant mange med innvandrebakgrunn. Det tok lang tid å iverksette målrettede tiltak mot denne delen av befolkningen.».

[...]

«Vi mener det høye tillitsnivået særlig har bidratt til at befolkningen har sluttet opp om smitteverntiltakene, og til den høye vaksinasjonsgraden» (s. 12)

Vi fikk som sagt etter hvert gode erfaringer med samarbeid mellom myndighetene og arbeidsgruppen. Den mobiliseringsinfrastrukturen og den tillitskommunikasjonen som våre medlemssamfunn har, har vi erfart ikke bør undervurderes. Vi er enige at det er viktig å bygge tillit også til myndighetene, ikke minst blant alle innvandrere- og minoritetsmiljøer. For både å ivareta og fortsette å bygge denne tilliten bør vi fortsette samarbeidet med å spre informasjon og inkludere flere i et mangfoldperspektiv. Åpen og ærlig kommunikasjon var og forblir sentral. Tilpasset informasjon til ulike målgrupper likeså. Videre vil en begrunnelse for hvorfor noen samfunnssektorer og aktiviteter i praksis ble mer innskrenket enn andre også bidratt til økt tillit. Derfor er det svært uheldig at det uteble, og fortsetter å bli oversett.

4. OPPSUMMERING

Alle former for evaluering er en form for etterpåklokskap. Det var mye kaos i begynnelsen av pandemien, og det er forståelig. Vi trenger likevel en evaluering for å være bedre rustet til neste gang.

Det forblir ukjent hvorvidt religionsfriheten er tilstrekkelig hensyntatt i myndighetens arbeid ettersom det forblir oversett i kommisjonens vurderinger. Vi etterspør en evaluering av de utilsiktede konsekvensene smitteverntiltakene hadde på menneskerettigheter med spesielt vern, som vi også mener rammet tros- og livssynssektoren skjevt.

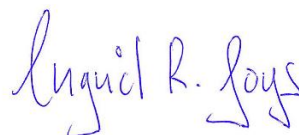
Vi tar med oss gode erfaringer fra samarbeid om informasjons-spredning og mobilisering for vaksiner, samt at tros- og livssynssamfunnene evnet å finne kreative løsninger for aktiviteter. Et samarbeid tilsvarende den ressursgruppen som ble opprettet bør både gientas og opprettes øyeblikkelig ved fremtidige kriser.

Signatur

Med vennlig hilsen,
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn v/

Trond Enger
styreleder

Ingrid Rosendorf Joys
generalsekretær